

OSVRTI U TISKU U POVODU SMRTI MONS. DR. FRANA BARCA

THE ECHO OF THE DEATH OF THE MONSIGNORE DR. FRAN BARAC IN CONTEMPORARY PRESS

Dr. sc. Ivica Zvonar

Odsjek za povijesne znanosti HAZU

Strossmayerov trg 2

HR-10000 Zagreb

Republika Hrvatska

izvonar@yahoo.com; zvonar@hazu.hr

Primljeno: 1. 10. 2005.

Prihvaćeno: 20. 11. 2005.

Rad ima dvije pozitivne recenzije.

UDK/UDC 72.034 (497.5-3)

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

SAŽETAK

Autor u radu donosi kratak životopis hrvatskog svećenika, sveučilišnog profesora, teologa i političara mons. dr. Frana Barca. Posebna je pozornost posvećena prikazu osvrta i nekrologa objavljenih u tisku u povodu njegove smrti 1940. godine. U njima su Barčevi suvremenici, suradnici, kolege i prijatelji rezimirali najvažnije elemente njegova plodnog djelovanja na raznim područjima. Vrijednost nekrologa ogleda se u tome što donose manje poznate, a dijelom i nepoznate podatke o Barčevu životu i radu, posebno na političkom polju.

Ključne riječi: Fran Barac, nekrolozi, životopis

Key words: Fran Barac, necrologies, biography

OSNOVNI PODACI IZ ŽIVOTOPISA

Hrvatski svećenik, sveučilišni profesor, teolog i političar Fran Barac rođen je u Šemovcima kraj Virja (u Podravini) 26. kolovoza 1872. godine. Opću pučku školu pohađao je u rodnom mjestu i obližnjem Virju, a potom je nastavio školovanje u Požegi i Zagrebu, gdje je 1890. položio ispit zrelosti. Bogosloviju u Zagrebu završio je 1894. godine te je potom zaređen za svećenika. Od početka 1895. do kraja 1909. bio je gimnazijski kateheta i prefekt kolegija u Požegi, gdje je ostavio snažan trag kao vjeroučitelj koji je kod svojih učenika poticao kulturu dijaloga i učio ih kritičkom pristupu stvarima. Od 1900. do 1904. godine Barac je povremeno odlazio na studijsko usavršavanje na sveučilište u Fribourgu i Louvainu. Na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu je 1902. bio promoviran u zvanje doktora teologije, a 1907. godine habilitirao je radnjom »O modernoj katoličkoj apologetici«. Nakon odlaska iz Požege u Zagreb kratko je bio kateheta gornjogradske gimnazije te privatni docent na Bogoslovnom fakultetu. Na tom je fakultetu je od 1913. djelovao kao redovni profesor apologetike i opće dogmatike, a dva je puta (1913./14. i 1922./23.) obnašao dužnost dekana fakulteta. Tijekom školske godine 1915./16. bio je rektor Sveučilišta u Zagrebu. Zbog svojih političkih aktivnosti i stavova dr. Barac bio je sputavan u napredovanju te je 1924. na prijedlog ministra prosvjete Svetozara Pribičevića nasilno umirovljen. No, već sljedeće godine bio je ponovno vraćen na Bogoslovni fakultet. Nadbiskup Bauer ga je 1925. zbog zasluga za doprinos razvoju institucija Katoličke crkve, ali i u znak protesta zbog umirovljenja, imenovao kanonikom Prvostolnog kaptola zagrebačkog.

Za srednje škole Barac je napisao udžbenike »Liturgika ili nauka o bogoštovnim obredima Katoličke crkve« (Zagreb, 1908.) i »Katolička dogmatika ili nauka o vjerskim istinama, katoličkim napose« (Zagreb, 1909.). Suradivao je u *Katoličkom listu*, kojemu je bio urednik od 1914. do 1919., te u *Bogoslovskoj smotri* koju je uređivao zajedno s dr. Josipom Pazmanom od 1912. do 1918. godine. U crkvenom pedagoškom časopisu *Kršćanska škola* objavio je više stručnih članaka i recenzija iz područja katehetike i pedagogije, kao i niz teoloških rasprava u kojima obrađuje pitanja vezana uz apologetiku i povijest religija. Barčeve rasprave, a osobito habilitacijska radnja, unijele su živost u razvoj hrvatske filozofske i teološke misli unutar neoskolastičkog pokreta krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Članke o političkim prilikama objavljivao je u listovima *Srijem*, *Hrvat*, *Hrvatska sloga*, *Graničar*, *Obzor* i drugdje. Svojim priložima i aktivnim sudjelovanjem nastojao je pomoći razne dobrotvorne akcije te popularizirati znanstveni rad i javna predavanja.

Osobito važnu ulogu Barac je imao u osnivanju Hrvatske bogoslovne akademije, u kojoj je od 1923. do 1935. godine obnašao službu potpredsjednika, a nakon smrti don Frane Bulića izabran je za predsjednika. Zbog zasluga u podizanju i gradnji Nadbiskupskog dječjačkog sjemeništa na Šalati papa Pio XI. imenovao ga je 1929. svojim kućnim prelatom. Naime, Barac je vodio gradnju te je bio prvi rektor Sjemeništa od 1928. do 1937. godine.

Osim aktivnosti na crkvenom, pedagoškom i znanstvenom području, Barac je pokazao i zamjetan interes za politička gibanja. Njegova politička djelatnost bila je važna tijekom Prvoga svjetskog rata, kada je kao pristaša Starčevićeve stranke prava održavao vezu između predstavnika političkih stranaka u zemlji i političara u emigraciji. Posebno su bili važni njegovi kontakti s predsjednikom Jugoslavenskog odbora dr. Antom Trumbićem i šefom Srpskog presbira Božom Markovićem u Švicarskoj. Barac je imao zapaženu ulogu i na sjednicama Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu u jesen 1918. godine, odnosno tijekom pregovora o stvaranju jugoslavenske države. Na Mirovnoj konferenciji u Parizu 1919. sudjelovao je kao ekspert Kraljevstva SHS. Njegovo političko djelovanje bilo je zapaženo i kroz članstvo u Privremenom narodnom predstavništvu u grupi Narodnog kluba, u kojem je sudjelovao kao pripadnik Hrvatske zajednice (HZ). Kada je Trumbić 1926. godine utemeljio Hrvatsku federalističku seljačku stranku, Barac je postao njezin potpredsjednik.

Zbog iscrpljenosti tijekom obavljanja profesorske službe na Bogoslovnom fakultetu i kaničke službe u katedrali i ordinarijatu te dugogodišnjeg političkog djelovanja i bolesti Barac je početkom 1938. na vlastiti zahtjev umirovljen. Nakon toga se povukao iz javnog života. Umro je 20. rujna 1940. godine u Zagrebu, gdje je i pokopan 23. rujna na Mirogoju. Javnost ga je ispratila s priznanjem i zahvalnošću za doprinos na znanstvenom, političkom i crkvenom polju.¹

KRATKI PREGLED OSVRTA I NEKROLOGA

U raznim domaćim novinama i časopisima su u povodu smrti mons. dr. Frana Barca bili objavljeni nekrolozi. U njima su Barčevi suvremenici, suradnici, kolege i prijatelji rezimirali najvažnije elemente njegova plodnog djelovanja na raznim područjima. Vrijednost nekrologa

¹ O raznim segmentima života i djelovanja mons. dr. Frana Barca usp. Ivica ZVONAR, »Prinos poznavanju političkog djelovanja dr. Frana Barca«, *Časopis za suvremenu povijest*, 34/2002., br. 2, 409-433, te *Isti*, »Dr. Fran Barac - svećenik, teolog i političar«, *Podravski zbornik*, 28/2002., 176-186, *Isti*, »Fran Barac i ujedinjenje Hrvatske bogoslovne akademije sa Staroslavenskom akademijom i Leonovim društvom«, *Senjski zbornik*, 30/2003., 351-362, i *Isti*, »Članci Frana Barca u *Graničaru*«, *Zbornik u čast Hrvoja Matkovića: u povodu 80. godine života*, Zagreb 2005., 377-385.

ogleda se u tome što donose manje poznate, a dijelom i nepoznate podatke o Barčevu životu i radu, posebno u vezi s djelovanjem na političkom polju. Zato ću u daljnjem tekstu u osnovi u kronološkom slijedu ukratko prikazati glavne naglaske iz nekrologa.

U vijesti o smrti dr. Barca zagrebački *Jutarnji list* je 21. rujna 1940., među prvima, u osnovnim crtama istaknuo važnost njegova znanstvenog i pedagoškog rada te političkog djelovanja tijekom Prvoga svjetskog rata.²

Posebnu vrijednost među nekrolozima dr. Barcu zauzimaju dva *Obzorova* nekrologa u kojima su spomenuti javnosti nepoznati podaci o njegovu političkom djelovanju. *Obzor* se u nekrologu dr. Barcu od 21. rujna sažeto osvrnuo prije svega na pokojnikov politički rad. Tom je prigodom, uz ponavljanje osnovnih biografskih elemenata iz Barčeva života, istaknuto da njegovom smrću »nestalo je iz hrvatskog javnog života zaslužne i ugledne ličnosti, koja je ustrajno radila za slobodu i dobro hrvatskog naroda«. ³ Dr. Barac se tijekom rata, piše *Obzor*, »založio za prava i slobodu hrvatskog naroda« jer je preko Švicarske održavao »tajne veze između Supila i dra Trumbića u inozemstvu i užeg kruga hrvatskih političara u Zagrebu, u prvom redu pok. dra Lorkovića«. ⁴ U vezi daljnjeg Barčeva političkog angažmana napominje se da je uzeo učešće u radu Narodnog vijeća SHS te se ističe da je ubrzo nakon utemeljenja jugoslavenske države »konstatirao, da su se događaji nakon prevrata razvijali drugačije nego što je očekivao hrvatski narod za vrijeme rata«. ⁵ Zato je prešao u opoziciju i počeo djelovati kao član Hrvatske zajednice. ⁶ *Obzor* drži da je Barac bio dosljedan u svojem političkom djelovanju te da nije mijenjao stanovište prema trenutačnom razvoju prilika. Od posebne važnosti za rekonstrukciju Barčeva političkog djelovanja je *Obzorova* informacija o njegovim aktivnostima u vrijeme diktature kralja Aleksandra, gdje se tvrdi: »Dr. Fran Barac se osobito izlagao za vrijeme autoritativnog režima. Njegova je kurija na Kaptolu bila mjesto, gdje su se sastajali u najtežim časovima politički predstavnici Hrvata. U tom je domu održan 1929. prvi zajednički sastanak između dra Mačka, pok. dra Trumbića, ing. Košutića, dra Krnjevića, pok. dra Španića i dra Žanića. Na tom su sastanku raspravljena važna politička pitanja u vezi sa tadašnjim stanjem hrvatskog naroda. Malo vremena nakon tog sastanka emigrirali su ing. Košutić i dr. Krnjević. I kasnije bio je često dom dra Frana Barca mjesto, gdje su se održavali povjerljivi i važni sastanci hrvatskih narodnih prvaka. Osim toga nije bilo akcije za hrvatsku stvar, koju dr. Fran Barac nije pomagao onoliko, koliko su mu dopuštala njegova sredstva. I u najtežim danima političkog terora dr. Fran Barac vjerovao je duboko u ljepšu budućnost hrvatskog naroda. No on se nije volio isticati i relativno malen krug njegovih prijatelja i znanaca znao je ono, što je dr. Fran Barac radio za narodnu stvar. A radio je mnogo i o tome moći će se opširno tek s vremenom pisati.« ⁷ Od sredine dvadesetih godina 20. stoljeća Barac je bio zauzet raznim aktivnostima na crkvenom planu, a stranke u kojima je djelovao doš-

² »Umro sveuč. prof. dr. Fran Barac«, *Jutarnji list* (Zagreb), br. 10.295, 21. IX. 1940., 7.

³ »Dr. Fran Barac«, *Obzor* (Zagreb), br. 219, 21. IX. 1940., 3.

⁴ *Isto*. U tom opasnom poslu Barcu je pomagao Josip Turić, koji je tada bio asistent na visokoj tehničkoj školi u Zürichu. Usp. Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Arhiv Jugoslavenskog odbora, Josip Turić, 55/32, 55/33 pul. 1, 2. U održavanju veza između hrvatskih političara u domovini i emigraciji uz Barca je sudjelovao i dr. Svetozar Rittig. Usp. Ante MANDIĆ, *Fragmenti za historiju ujedinjenja: Povodom četrdesetgodišnjice osnivanja Jugoslavenskog odbora*, Zagreb 1956., 24, 57-58. J. Horvat navodi da je prve veze između političara u emigraciji i domovini vršila spisateljica Adela Milčinović. Usp. Josip HORVAT, *Politička povijest Hrvatske*, Zagreb 1936., 459.

⁵ »Dr. Fran Barac«, *Obzor*, br. 219, 21. IX. 1940., 3.

⁶ O Barčevu radu u sklopu Hrvatske zajednice usp. Hrvoje MATKOVIĆ, »Hrvatska zajednica: Prilog proučavanju političkih stranaka u staroj Jugoslaviji«, *Istorija XX veka : zbornik radova*, VI/1963. Beograd 1963., 5-136.

⁷ »Dr. Fran Barac«, *Obzor*, br. 219, 21. IX. 1940., 3. Informaciju *Obzora* o sastanku hrvatskih političara u vrijeme šestosiječanjske diktature u Barčevoj kuriji potvrđuje i V. Raić. Usp. Vlaho A. RAIĆ, *Hrvatska i Srbija: Prilog srednjenju Podunavsko-jadransko-balkanskog sektora*, Buenos Aires 1953., 66.

le su na marginu političkog života te su stoga podaci o njegovu političkom angažmanu u razdoblju diktature rijetki. Osim toga, dokumenti iz Barčeve ostavštine, smješteni u Biskupijskom arhivu u Đakovu, svjedoče o određenoj samozatajnosti dr. Barca. U svojem političkom radu on nikad nije posebno isticao vlastiti doprinos i ulogu. Zato su informacije koje *Obzor* donosi vrlo važne za rekonstrukciju njegova političkog rada krajem dvadesetih i početkom tridesetih godina 20. stoljeća.

Detaljniju ocjenu Barčeva političkog djelovanja *Obzor* je donio u članku od 23. rujna 1940. godine. Tu je vrlo precizno i pažljivo analiziran njegov rad. Barac je prikazan vrlo pozitivno, kao častan čovjek i borac za Hrvatsku, jer je bio »upravo tipičan primjer razočaranog hrvatskog narodnog čovjeka i javnog radnika koji je uložio mnogo truda i napora pa je i riskirao svoju egzistenciju, da se ostvari državna zajednica Srba, Hrvata i Slovenaca, a morao je odmah nakon prevrata vidjeti, da je politička zbilja bila drugačija od njegovih očekivanja«. ⁸ *Obzor* smatra da je dr. Barac, razočaran razvojem situacije u jugoslavenskoj državi, došao ubrzo »nakon prevrata u političkom pogledu gotovo u tragičnu situaciju« jer su se gotovo preko noći srušile »njegove političke sanje«. ⁹ On je još za ratnih dana bio oprezan pa je pri razgovoru s dr. Trumbićem u Švicarskoj 1917. naglašavao potrebu da se u novom državnom okviru osigura Hrvatskoj poseban državnopravni položaj, ali »njegovo gledište nije žalibože u ono vrijeme imalo jačeg odjeka u redovima Hrvata, članova Jugoslavenskog odbora, koji su bili poglavito pod dojmom ratne situacije, a nijesu mogli biti u neposrednom dodiru s hrvatskim narodom« kako bi mogli u potpunosti i jasno sagledati situaciju. ¹⁰ »Dr. Barac se dao sklonuti, da odustane od svojih zahtjeva, sa kojima se je potpuno identificirao i pok. dr. Ivan Lorković. Uopće dr. Barac najuže je suradjivao sa drom Lorkovićem, odkad se ovaj bio razišao sa Hrvatsko-srpskom koalicijom. Događaji su dali pravo dru Lorkoviću i dru Barcu, ali je već bilo kasno, kad su i brojni drugi hrvatski javni radnici nakon prevrata uvidjeli, da je politička zbilja drugačija od osobnih želja i pojednostavljanja tolikih problema, koji su se postavljali u životu između hrvatskog naroda i srpskog naroda. Premda duboko razočaran, dr. Fran Barac se nije povukao sa političkog poprišta nakon prevrata. Naprotiv, on je smatrao svojom narodnom dužnošću, da u novoj situaciji uloži sve svoje umne i fizičke sile za uspjeh hrvatske stvari. Polazeći sa tog gledišta, dr. Barac je svojim političkim prijateljima, a posebno pok. dru Trumbiću, često govorio, da treba popraviti ono, što se u dubokoj vjeri pokvarilo. I tako je dr. Barac pošao putem borbe, suradjujući sa pok. drom Lorkovićem, pok. drom Trumbićem, pok. drom Papratovićem, pok. drom Španićem, drom Žanićem, drom Lukšićem i nizom drugih hrvatskih intelektualaca, koji su mahom bili razočarani poratnom zbiljom.« ¹¹ U tom je kontekstu Barac pokušao politički djelovati u Hrvatskoj zajednici te kasnije u Hrvatskoj federalističkoj seljačkoj stranci jer je bio, ističe *Obzor*, među onim »borbenim elementima, koji nijesu pravili kompromis sa svojim političkim stanovištem«, ¹² nego je pretpostavljao opće narodne interese posebnim stranačkim i osobnim pogledima. »I kadgod je beogradski režim pokušao frontalnim udarcem oslabiti hrvatski narodni otpor, dr. Barac je bio među onima, koji su najuvjerljivije zagovarali suradnju sa Stjepanom Radićem, odnosno sa drom Mačkom, i osni-

⁸ [»Obzor«, *Obzor*, br. 220, 23. IX. 1940., 3.

⁹ *Isto*.

¹⁰ *Isto*. O razgovorima F. Barca s A. Trumbićem i B. Markovićem u Švicarskoj 1917. godine usp. Milada PAULOVÁ, *Jugoslavenski Odbor: (Povijest jugoslavenske emigracije za svjetskog rata od 1914. do 1918.)*, Zagreb 1925., 352-355.

¹¹ [»Obzor«, *Obzor*, br. 220, 23. IX. 1940., 3. O Barčevu nezadovoljstvu političkom i gospodarskom situacijom u zemlji zorno svjedoče članci koje je od 1920. do 1922. objavljivao na stranicama dnevnog tiska (*Novo doba*, *Srijem*, *Hrvat*, *Hrvatska Sloga*, *Graničar*).

¹² [»Obzor«, *Obzor*, br. 220, 23. IX. 1940., 3.

vanje općeg hrvatskog narodnog pokreta. Tako je dr. Barac bio na strani Stjepana Radića prilikom proglašenja 'Obznane', pa je zato od tadašnjeg režima bio uklonjen sa hrvatskog sveučilišta. Kad su hitci Puniše Račića odjeknuli u beogradskoj skupštini i pokosili živote hrvatskih narodnih zastupnika, dr. Fran Barac bio je opet uz Stjepana Radića, kao što su to bili svi čestiti i rodoljubni hrvatski intelektualci. Ti su hitci međjutim za dra Frana Barca značili i jednu duboku političku preorijentaciju, kojoj je on ostao vjeran do smrti. Dr. Fran Barac, poučen iskustvom, govorio je svojim prijateljima i znancima, da nova politička zbilja nameće i novu orijentaciju hrvatske politike.¹³ Barac je, tvrdi se na stranicama *Obzora*, »mnogo radio i mnogo se izlagao za narodnu stvar u godinama diktatorskog režima« u Jugoslaviji.¹⁴ »Bio je u tom pogledu neustrašiv, ali je, kao pravi narodni borac i uman čovjek, radio bez buke, u krugu samo svojih prijatelja. Njegova duboka vjera u ljepšu budućnost hrvatskog naroda često je elektrizirala sve one, koji su s njime suradjivali. U tom pogledu je dr. Fran Barac bio jedna od najsimpatičnijih ličnosti među hrvatskim javnim radnicima, koji se nikada nijesu htjeli ni formalno odreći svoje narodne individualnosti. Iz toga je dr. Fran Barac izvodio zaključak, da je dužnost hrvatske inteligencije poći putevima, koje je obilježila volja hrvatskog naroda, to prije što je ona u suglasju sa čitavom našom narodnom prošlošću. Mnogo je radovala dra Barca činjenica, da se nakon rata silno razmahala hrvatska nacionalna svijest i da je okupila stvarno u jedno kolo sve Hrvate od Subotice do Jadrana i od Drine do Čakovca. U toj je činjenici on nalazio potvrdu nerazorive samobitnosti Hrvatsva i jamstvo za bolju budućnost.«¹⁵ Iako je bio zaokupljen raznim obvezama na političkom području, Barac je, piše *Obzor*, »znao uskladiti svoj položaj crkvenog velikodostojnika sa političkim radom za hrvatski narod«.¹⁶ Kao svećenik bio je »duboko odan katolicizmu i katoličkoj crkvi, ali ga to kao pravog rodoljuba nije ni najmanje smetalo, da obuhvati jednakom ljubavlju kako katoličke tako i islamske Hrvate«, pa je naglašavao »da su katolički i islamski Hrvati sudbinski povezani i da se hrvatsko pitanje ne može riješiti, ako ne bude uređen položaj Bosne i Hercegovine«.¹⁷ Unatoč zdravstvenim problemima, nastojao je pratiti razvoj prilika te je pokazivao stalni interes za položaj hrvatskog naroda u jugoslavenskoj državi, jer se nadao da će se nakon svjetskog rata ostvariti bolja budućnost za hrvatski narod. *Obzor* smatra da je Barac kao političar bio realan te je posjedovao određenu dozu samokritičnosti. »Uvjerivši se nakon prevrata, da je njegov dotadašnji politički pravac pogriješan, dr. Fran Barac se nije povukao ili pošao protunarodnim putem, već se, priznavši da je u dobroj vjeri griješio, primio odlučno posla, da u novim prilikama pomogne hrvatskom narodu i poradi za ostvarenje njegovih prava i zahtjeva. I upravo u ovoj činjenici se očituje najizrazitije rodoljublje dra Frana Barca.«¹⁸

Kerubin Šegvić je 22. rujna u *Hrvatskoj straži* u povodu smrti svojeg dugogodišnjeg političkog suradnika Frana Barca napisao osvrt na njegov život i rad. Šegvić je čitateljstvu pružio kratki biografski prikaz Barčeva životnog puta, a posebno je spomenuo njegov znanstveni rad, doprinos razvoju crkvenih institucija te političko djelovanje. U kontekstu Barčeva doprinosa na crkvenom području je istaknuo: »Već vrlo rano počeo se (Barac, op. I. Z.) baviti znanstvenim radom pa je u stručnim bogoslovskim časopisima napisao veliki broj rasprava. U *Katoličkom*

¹³ Isto.

¹⁴ Isto. Tako u Barčevoj ostavštini ima raznih dokumenata sa sudskih procesa osobama koje su nakon proglašenja šestosiječanjske diktature bile optužene da rade na rušenju Jugoslavije. Može se pretpostaviti da je on u nekoj mjeri pokušao pomoći tim ljudima. Usp. Biskupijski arhiv Đakovo, Fran Barac, sv. IV. (Politika - razno), Razni dokumenti sa sudskih procesa.

¹⁵ [»Obzor«], *Obzor*, br. 220, 23. IX. 1940., 3.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto.

listu počeo je surađivati 1895. god., a u *Bogoslovskoj smotri* od 1910. i u *Kršćanskoj školi* od 1899.«¹⁹ Šegvić smatra da »najviše njegovom zaslugom osnovana je i Bogoslovska Akademija, kojoj je on i dugo godina predsjedao i razvio u njoj vrlo plodan rad.«²⁰ Barčeva »glavna i trajna djelatnost bila je, obrađivanje teoloških nauka, gdje je stekao lijepih zasluga i kao pisac i kao odgojitelj bogoslovske mladeži i kao predsjednik Bogoslovske akademije.«²¹ U znanstvenom radu Barac se pokazao kao »vrlo učen dogmatik i vrlo vrstan predavač.«²² Zbog velikog doprinosa u gradnji Dječaćkog sjemeništa nadbiskup Bauer imenovao ga je prvim rektorom, a »za zasluge oko gradnje sjemeništa kao i za ostali rad na dobro Crkve u Hrvatskom narodu bio (je, op. I. Z.) imenovan kućnim prelatom Nj. Sv. Oca Pape Pija XI.«²³ Osobito je vrijedan Šegvićev prikaz političkog djelovanja dr. Barca jer spominje neke manje poznate podatke koji predstavljaju vrijedan prilog boljem razumijevanju Barčeva političkog rada. U tom kontekstu Šegvić piše: »Dr. Fran Barac je zagazio u politiku tek u vrijeme rata. Do onda nije pripadao ni Starčevićancima, ni Frankovcima, ni Madžaronima. Simpatizirao je s Drom Ivanom Lorkovićem lično, kasnije sa srpsko-hrvatskom koalicijom, ali dalje ništa.«²⁴ Tijekom rata je zbog zdravstvenih razloga boravio u Švicarskoj, »gdje se je približio pok. Dru Trumbiću i postao neka veza između njega i nas Starčevićanaca u domovini.«²⁵ Sličnu vezu je tada održavao i dr. Rittig. »Kad je u vrijeme rata Dr. Lorković ostavio srpsko-hrvatsku koaliciju i približio se Starčevićancima, Barčeve simpatije skrenuše prema Starčevićancima. Kad je nastao slom Monarhije, Barac je zagazio dublje u politiku. Ušao je u Narodno vijeće iz kojega smo mi stariji Starčevićanci i nepomirljivi pravaši na želju Svetozara Pribičevića bili istisnuti. Glavnu ulogu u tom Nar. Vijeću su igrali uz dva brata Pribičevića, Svetozar i Valerijan, Dr. Rittig, Dr. Barac i Dr. G. Angjelinović. Dr. Ante Pavelić, zubar, premda prvi podpredsjednik je bio samo reprezentativna ličnost. Dr. Barac je bio jedan od sastavljača adrese na kralja Aleksandra, koju je Dr. Pavelić pročitao u Beogradu 1. XII. 1918.«²⁶ Na izborima za ustavotvornu skupštinu Barac se kandidirao na listi HZ-a u srijemskoj župi, ali nije bio izabran. »Slijedio je sve peripetije Hrvatske Zajednice. Kad je pok. Dr. Trumbić stupio u Hrvatsku Zajednicu i stvorio Hrvatsku federalističku seljačku stranku, Dr. Barac bi proglašen podpredsjednikom.«²⁷ Tako je nastavio politički djelovati u uskoj suradnji s Trumbićem.

¹⁹ D. K. Š. [Don Kerubin ŠEGVIĆ], »Dr Fran Barac †«, *Hrvatska straža* (Zagreb), br. 216, 22. IX. 1940., 3. Ovdje valja napomenuti da izgleda da dio teksta u članku nedostaje.

²⁰ Isto.

²¹ Isto.

²² Isto.

²³ Isto.

²⁴ Isto.

²⁵ Isto.

²⁶ Isto. Šegvićevu tvrdnju da je Barac bio u odboru koji je sastavio adresu potvrđuje i S. Budisavljević. Usp. Srđan BUDISAVLJEVIĆ, *Stvaranje države Srba Hrvata i Slovenaca*, Zagreb 1958., 171. U nekim drugim dokumentima isto se tvrdi da je Barac bio jedan od sastavljača adrese, npr. usp. Kaptolski arhiv Zagreb (dalje: KAZ), Dodatak podacima o zagrebačkim kanonicima. Također, uredništvo *Katoličkog lista* tvrdi da je dr. Barac »bio i u odboru koji je sastavio historijsku adresu 'Nar. Vijeća' od 1. prosinca 1918.«, a njegov glas se u Narodnom vijeću »mnogo cijenio«. Usp. [Uredništvo], »†Mons. Dr Fran Barac«, *Katolički list* (dalje: KL), 91/1940., br. 39, 464.

²⁷ D. K. Š. [D. K. ŠEGVIĆ], »Dr Fran Barac †«, *Hrvatska straža*, br. 216, 22. IX. 1940., 3. Da je Barac bio potpredsjednik HFSS-a tvrdi se u: »Barac, Fran«, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 1, Zagreb 1983., 435., i »†Dr. Fran Barac«, *Alma mater Croatica: glasnik Hrvatskog sveučilišnog društva u Zagrebu* (dalje: AMC), IV/1940., br. 2, 93. Treba napomenuti da Lj. Antić u svojoj studiji o Hrvatskoj federalističkoj seljačkoj stranci ne spominje dr. Barca kao potpredsjednika HFSS-a. Usp. Ljubomir ANTIĆ, »Hrvatska federalistička seljačka stranka«, *Radovi (Zavod za hrvatsku povijest)*, vol. 15/1982., 163-222. S druge strane, leksikon *Ko je ko u Jugoslaviji* objavljen 1928. piše da je dr. Barac »član predsjedništva Hrv. Seljačke Federalističke Stranke«. Usp. *Ko je ko u Jugoslaviji*, Beograd-Zagreb 1928., 12. Također, F. Mirošević, pak, spominje da su uz I. Lorkovića u vodstvu stranke bili dr. F. Barac, dr. M. Žanić, dr. F. Papratović, dr. A. Trumbić i bivši članovi HRSS-a T. Jalžabetić, S. Uroić, F. Jelasić i S. Kruhan. Usp. Franko MIROŠEVIĆ, *Počelo je 1918.Južna Dalmacija 1918-1929.*, Zagreb 1992., 181.

Barac je, smatra Šegvić, kao iskreni rodoljub radio »za uskrsnuće Hrvatske i očekivao taj dan nepokolebivom vjerom, da će brzo svanuti«. ²⁸

Jutarnji list se 22. rujna, također, u nekrologu dr. Barcu ponajviše osvrnuo na njegovo političko djelovanje. U tom smislu ističe se da je Barac tijekom Prvoga svjetskog rata u razgovorima u Švicarskoj (1915., 1917. i 1918.) »stekao uvjerenje da Srbi ne će provoditi nikakvu majorizaciju, da će se sva pitanja rješavati sporazumom, da će država biti uređena federalistički, da će se poštivati hrvatske tradicije«. ²⁹ U tom kontekstu se iznosi i ocjena da je Barac svoje političko djelovanje »provodio kao dobar hrvatski patriota, a negativni rezultati jamačno su donijeli njemu lično mnogo razočaranje«. ³⁰

Matija Kovačić je na stranicama *Hrvatskog lista* u nekrologu Barcu naglasio da on nije bio samo svećenik, nego i priznata i cijenjena javna osoba. Budući da je bio i politički aktivan, »nalazio [je, op. I. Z.] vremena i volje da s punom intenzivnošću prati i sudjeluje u poprištu borbe i da u njega u najboljoj vjeri unosi svoje sposobnosti« jer je pripadao u »onaj razred hrvatskih javnih radnika prijeratne i poslijeratne epohe, koji su naoko živjeli razmjerno povučeno, a zapravo su i te kako aktivno sudjelovali u narodnoj borbi«. ³¹ Dr. Barac je, smatra Kovačić, bio jedan od onih Hrvata u domovini koji je radio na tome »da hrvatski narod poslije rata dođe u bolji položaj, da hrvatska državnost dođe do punog izražaja«. ³² Krajem 1918. godine, u kritičnim vremenima opće pomutnje, Barac je bio, smatra Kovačić, »najbliži po shvaćanju i držanju Stjepanu Radiću i Dragutinu Hrvoju«. ³³ Na političkom polju je usko surađivao s dr. Trumbićem. Moralno je uvijek bio čvrst, a pogledi su mu sezali »daleko izvan okvira stranačke politike«. ³⁴ Pomagao je potrebite te je rado svoje sposobnosti stavljao na raspolaganje za dobrobit svojega naroda. Bio je plemenit čovjek pun vjere i poletnog duha, dobar govornik i profesor, ističe se u *Hrvatskom listu*.

U nekrologu objavljenom 24. rujna u *Hrvatskom dnevniku*, dan nakon pogreba mons. dr. Barca, pokojnika se spominjalo kao »dugogodišnjeg rektora hrvatskog sveučilišta, poznatog teološkog pisca i političara«. ³⁵ Sprovod je bio velik, a govornici su se o Barcu vrlo pohvalno izrazili. Također, i *Jutarnji list* piše da je Barčevu sprovodu prisustvovalo mnogo ljudi, a u govorima je istican njegov znanstveni i politički rad te zauzetost za sudbinu hrvatskog naroda. ³⁶ Zagrebačka *Hrvatska straža* izvještava da je sprovod dr. Barca privukao »mnogo svijeta, što je najbolji dokaz, koliki je ugled uživao pokojnik među velikim brojem prijatelja, znanstvenih radnika i svojih

²⁸ D. K. Š. [D. K. ŠEGVIĆ], »Dr Fran Barac †«, *Hrvatska straža*, br. 216, 22. IX. 1940., 3.

²⁹ »Dr. Fran Barac: hrvatski političar i sveučilišni profesor«, *Jutarnji list*, br. 10.296, 22. IX. 1940., 12. U tom kontekstu stoji teza Milade Paulove da je razgovor članova JO i srbijanskog predstavnika Bože Markovića s dr. Barcem 1915. išao za tim »da se profesor Barac uvjeri i da se zagrije za ideal stvaranja države zajedno sa Srbijom«. Usp. M. PAULOVÁ, n. dj., 108.-109. No, Barac je nakon razgovora vođenih 1915. godine u Švicarskoj, donio u Hrvatsku sliku koja nije odgovarala zbilji, jer nije znao kakav je bio odnos B. Markovića i srpske vlade (npr. B. Marković je o svojim razgovorima izvještavao Nikolu Pašića, ali mu on na izvještaje nije odgovarao), a nije poznavao ni razlike koje su postojale u Srbiji između opozicije i intelektualaca s jedne te radikala s druge strane. Tako je Barac stekao pogrešan dojam da su stajališta B. Markovića ujedno i stajališta srpske vlade.

³⁰ »Dr. Fran Barac: hrvatski političar i sveučilišni profesor«, *Jutarnji list*, br. 10.296, 22. IX. 1940., 12.

³¹ *Isto*.

³² *Isto*.

³³ *Isto*.

³⁴ *Isto*.

³⁵ »Sprovod dra Frana Barca«, *Hrvatski dnevnik* (Zagreb), br. 1582, 24. IX. 1940., 7.

³⁶ »Svečani pogreb zagrebačkog kanonika i sveučilišnog profesora dra Frana Barca«, *Jutarnji list*, br. 10.298, 24. IX. 1940., 15.

političkih suradnika«. ³⁷ Sprovodu je prisustvovalo mnoštvo svećenika među kojima je »pokojnik bio posebno poštivan i kao svećenik i kao intelektualac i solidan učenjak«. ³⁸ Od uglednika iz crkvenog te političkog i društvenog života nazočni su bili: biskupi dr. Franjo Salis-Seewis i dr. Josip Lach, rektor đakovačkog sjemeništa prečasni Ilija Anaković, rektor Sveučilišta u Zagrebu dr. Stjepan Ivšić, političko vodstvo je zastupao dr. Janko Reberski, a gradsku općinu Zagreb Mato Starčević, u ime Jugoslavenske akademije bio je dr. Albert Bazala, kanonički zbor na čelu s dr. Lovorom Radičevićem, predstavnici senjskog i đakovačkog kaptola, glavni urednik Hrvatske enciklopedije Mate Ujević, u ime Matice hrvatske prof. Filip Lukas i dr. Mile Starčević, muški i ženski redovi, profesorski zbor Nadbiskupske gimnazije te đaci i poglavari Dječaćkog sjemeništa, brojni sveučilišni profesori i pokojnikovi prijatelji. Sprovod su vodili zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac, msgr. Milan Beluhan, preč. dr. Pavao Lončar, Krešimir Pećnjak i Mirko Kapić. Nad grobom dr. Barca se u ime Sveučilišta oprostio rektor dr. Ivšić, koji je naglasio »kako se pokojnik svojom velikom obrazovanošću daleko isticao iznad svoje okoline«, te da je uvijek bio među onima »koji su se borili za autonomiju Hrvatskog sveučilišta«. ³⁹ Potom je govorio dekan Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu dr. Stjepan Bakšić koji je pokojnika prikazao kao »odličnog pedagoga i dubokog učenjaka, koji je uvijek bio na pomoć crkvenoj hijerarhiji«. ⁴⁰ Posebno je istaknuo da je Barac odgojio »generacije svećenika katoličkoj crkvi i hrvatskom narodu« te da je bio jedan od osnivača HBA, a »pružio je dragocjenu pomoć borcima za ostvarenje hrvatskih narodnih težnja«. ⁴¹ Dr. Bakšić je naglasio da je Barac rado »pomagao hrvatske narodne i crkvene ustanove«. ⁴²

Sarajevski *Katolički tjednik* je krajem rujna 1940. u sjećanju na dr. Barca napisao da je bolovao »dugo, teško i s velikom strpljivošću, primajući redovito svete sakramente«. ⁴³ Osobito je ovom prigodom istaknuto da njegovom smrću »gube zagrebačka nadbiskupija, katolički javni život i hrvatski narod jednoga od svojih najzaslužnijih radnika« jer je bio »čovjek velike inteligencije, tvrda karaktera, fina takta i, osobito, plemenita srca«. ⁴⁴ U domaćoj i inozemnoj javnosti te među klerom bio je rado viđen. »Dosta je radio i znanstveno, i književno, i politički, uvijek u hrvatskom duhu.« ⁴⁵

Đakovački kanonik Andrija Spiletak napisao je nekrolog dr. Barcu u *Glasniku biskupija bosanske i srijemske*. Prijateljski ton i birane riječi svjedoče da je dobro poznao pokojnika. To govori i način na koji ga je oslovio: »Dragi prijatelju, čestiti svećeniče, žarki rodoljube, uvaženi učenjače, a osobito značajni čovječe«. ⁴⁶ Spiletak je Barcu zahvalio »za puni decenij neumornog i uzornog rada« kojim je zadužio zagrebačku nadbiskupiju i đakovačku biskupiju svojim radom, »kod izgradnje i uređenja veličanstvenog Dječaćkog Sjemeništa na Šalati«, koje je »najveći zavid u našim krajevima za odgoj svećeničkog podmlatka«. ⁴⁷ Barčev doprinos u izgradnji i orga-

³⁷ »Sprovod dra Frana Barca«, *Hrvatska straža*, br. 217, 24. IX. 1940., 8. Također, usp. Državni arhiv u Zagrebu, D-25, Nadbiskupska klasična gimnazija u Zagrebu, 25.042 Ljetopis 1938-1947. Tu je istaknuto da su na pogrebu dr. Barca te na svečanim zadušnicama bili prisutni i učenici Nadbiskupske klasične gimnazije.

³⁸ »Sprovod dra Frana Barca«, *Hrvatska straža*, br. 217, 24. IX. 1940., 8.

³⁹ *Isto.*

⁴⁰ *Isto.*

⁴¹ *Isto.*

⁴² *Isto.*

⁴³ »†Dr. Fran Barac«, *Katolički tjednik* (Sarajevo), XVI.(XIX.)/1940., br. 39 (29. IX. 1940.), 5.

⁴⁴ *Isto.*

⁴⁵ *Isto.*

⁴⁶ Andrija SPILETAK, »Uspomeni † Dra Frana Barca«, *Glasnik biskupija bosanske i srijemske* (Đakovo), 68/1940, br. 18, 30. IX. 1940., 146-147.

⁴⁷ *Isto.*

nizaciji Sjemeništa je Spiletak osobito cijenio pa je zato napisao: »Svojim pronicavim okom i svojim rodoljubnim srcem shvatio si, da će novo Sjemenište kroz buduća stoljeća služiti najuzvišenijem idealu, najvećoj potrebi hrvatskog naroda, uzgoju onih, koji će svoj život posvetiti Bogu i hrvatskom narodu. ... Izmoren dugim i tako napornim radom, bio si spreman, da svom Metropolitu kažeš: Nunc dimittite servum tuum!«⁴⁸ Nadbiskup Bauer je nakon gradnje zgrade trebao nekoga tko će sjemenište voditi - izabrati nastavnike i odgojitelje te paziti na odgoj đaka. U vezi s tim Spiletak napominje: »A za sve to trebalo je vješto i prokušano oko vrsnog pedagoga, kakvim je Metropolita Tebe poznavao kao najsposobnijega. I stoga nije htjeo ni da čuje o Tvojim ostavci. A Ti si njemu za ljubav, sve skoro do pred njegovu smrt, ostao kao rektor zavoda, posvetio mu sve svoje duševne i fizičke sposobnosti i vodio zavod ljubavlju oca prema gojencima, starijeg i iskusnijeg brata među profesorima i starješinama.«⁴⁹ Barac je, ističe Spiletak, pravedno prosuđivao da te ako netko nije bio za sjemenište, isključio ga je bez obzira na intervencije sa strane. Od profesora i odgojitelja tražio je da savjesno obavljaju svoju dužnost, a sporove je rješavao s mnogo takta i odlučnosti. Sporovi među vodstvom i profesorima Nadbiskupskog dječakog sjemeništa su opterećivali Barca,⁵⁰ a o tome jasno govori i A. Spiletak: »U posljednjim godinama tako napornog rada više puta si mi se prijateljski i povjerljivo jadao, da Te 'led bije, odakle bi sunce imalo da Te grije'. Ali si izdržao kao hrabar vojnik Kristov, za ljubav Metropolite, na korist Hrvatske. ... Mnogo je još toga, i u vjerskom i u domovinskom životu, protiv čega si se Ti, za života, ne žaleći ni rada ni žrtve, otvoreno borio.«⁵¹ Barčev značaj i rad bit će, smatra Spiletak, »budućim naraštajima kao uzor svećeničkog života, karakternog patriotizma, iskusnoga slugu u službi Bogu i hrvatskoj domovini.«⁵² Po njegovu sudu, Barac je u svojem političkom radu držao »uvijek ravnu hrvatsku nacionalnu liniju i pred očima mu je uvijek lebdio jedan te isti nacionalni ideal: sloboda i uskrnuće Hrvatske«.⁵³

Svoj osvrt i ocjenu na djelovanje dr. Barca dali su i časopisi koje je on svojedobno uređivao. *Bogoslovska smotra* je u opširnom osvrtu na život i djelovanje dr. Barca istaknula da je pokojnika hrvatska javnost ispratila s poštovanjem, pohvalama i priznanjima za požrtvovni rad u teškim trenucima hrvatske povijesti. Na stranicama *Bogoslovske smotre* je dr. Andrija Živković, bliski Barčev suradnik, iscrpno prikazao njegov život i rad. Posebno je obradio pokojnikov doprinos na području apologetike te uopće na teološkom planu.⁵⁴ *Bogoslovska smotra* je, također, donijela i izvještaj s pogreba dr. Barca te izvijestila o komemoraciji Odbora Hrvatske bogoslovske akademije u povodu Barčeve smrti.⁵⁵

Uredništvo zagrebačkog *Katoličkog lista* se, također, prisjetilo svojeg nekadašnjeg urednika mons. dr. Frana Barca. U opširnom je nekrologu, uz osnovne biografske podatke, vrlo sustavno prikazano Barčevo djelovanje na pedagoškom i crkvenom planu, s posebnim naglaskom na njegovu uredničkom i znanstvenom radu. U izvještaju sa sprovoda donesen je govor mons. dr. S.

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ Isto.

⁵⁰ O određenim neslaganjima i podjelama u Sjemeništu usp. Stjepan RAZUM, »Nadbiskupsko dječako sjemenište i Nadbiskupska klasična gimnazija u prvih 30 godina djelovanja (1920. - 1950.)«, *Tkalčić: Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije*, br. 8/2004., 329-345.

⁵¹ A. SPILETAK, »Uspomeni † Dra Frana Barca«, *Glasnik biskupija bosanske i srijemske*, 68/1940, br. 18, 30. IX. 1940., 146-147.

⁵² Isto.

⁵³ Isto.

⁵⁴ Andrija ŽIVKOVIĆ, »†Dr. Fran Barac«, *Bogoslovska smotra* (dalje: BS), XXVIII/1940., 322-332.

⁵⁵ »Pogreb i komemoracija †Dra Frana Barca«, BS, XXVIII/1940., 387-396.

Bakšića, učenika i bliskog suradnika dr. Barca, koji je toplim riječima i s dubokim poštovanjem prikazao pokojnikov život i djelovanje.⁵⁶

U listopadu 1940. je na stranicama glasnika Hrvatskog sveučilišnog društva u Zagrebu, *Alma mater Croatica*, objavljen nekrolog dr. Barcu. Sažeto i vrlo pregledno, u podjednakom opsegu, prikazani su svi segmenti njegova raznovrsnog djelovanja.⁵⁷

Zagrebački tjednik *Nedjelja* smatra da je smrću dr. Barca hrvatski narod izgubio »još jednog svog uzornog svećenika, odličnog učenjaka, istaknutog političara i nepokolebivog rodoljuba«.⁵⁸ Na stranicama *Nedjelje* ukratko je prikazan čitateljstvu pokojnikov životni put, a posebno je bilo napomenuto da je Barac za svećenika bio zaređen još 1895. godine pa je na blagdan »sv. Triju Kralja ove godine u tišini proslavio 45-godišnjicu svoga misništva«.⁵⁹ Istaknut je i Barčev pedagoški rad jer »pisanjem prvorazrednih školskih udžbenika i ostalih znanstvenih djela stekao je velike zasluge i za odgoj naših laika«.⁶⁰ Osim toga, napominje se da je pokojnik u crkvenoj službi bio kanonik Prvostolnog kaptola zagrebačkog i njegov arhidakon turopoljski te kućni prelat Njegove Svetosti. *Nedjelja* je u ocjeni Barčeva političkog rada naglasila da je on »u političkoj borbi hrvatskog naroda za oslobođenje od tuđina u vrijeme rata odigrao osobito značajnu ulogu« jer je »održavao vezu između hrvatske emigracije i domovine«.⁶¹ U održavanju tih veza on »nije prezao ni pred kakovim bojaznima, jer je smatrao da je dobro cijeloga naroda preče i od njegovog vlastitog života«.⁶² Po svojem uvjerenju bio je »oduševljeni pristaša starčevićanstva«. Također, *Nedjelja* ukazuje da je Barac bio »velika socijalna duša« jer je prema svojim mogućnostima rado i obilno »potpomagao dobru stvar, te je velike sume uložio u karitativne akcije, za katoličku štampu i katoličke organizacije«.⁶³ Kao rektor Dječjačkog sjemeništa u Zagrebu stekao je »neprocijenjivih zasluga za svoju Crkvu i za čitav hrvatski narod«.⁶⁴ Nakon njegove smrti, »opširno i toplo« je o njegovu radu pisao i 'liberalni tisak', ističe se u nekrologu na stranicama *Nedjelje*.⁶⁵

U božićnom broju *Nedjelje* Ivan Škreblin se posebno osvrnuo na pedagoški rad svojeg nekadašnjeg profesora. Tako je istaknuo da je Barac u Požegi našao »veliko polje rada, ali i divnih uspjeha« jer je imao »kod omladine veliki ugled i povjerenje«.⁶⁶ To je, prema njegovu sudu, za-

⁵⁶ [Uredništvo], »†Mons. Dr. Fran Barac«, KL, 91/1940., br. 39, 463-466.

⁵⁷ »†Dr. Fran Barac«, AMC, IV/1940., br. 2, 92-93.

⁵⁸ »† Dr. Fran Barac«, *Nedjelja: Tjednik za katolički rad, socijalni život i prosvjetu* (Zagreb), XII/1940., br. 39, 29. IX. 1940., 1.

⁵⁹ Isto. Treba upozoriti da se podaci o tome kada je i kako Barac bio zaređen u pojedinim izvorima razlikuju. Primjerice, u dokumentu Dodatak podacima o zagrebačkim kanonicima navodi se da je Barac zaređen 1895. godine. Usp. KAZ, Dodatak podacima o zagrebačkim kanonicima. Također, i u dokumentu iz Nadbiskupskog arhiva se tvrdi da je Barac zaređen 1895. godine. Usp. o tome Nadbiskupski arhiv Zagreb, Matica umrlih svećenika. S druge strane, Lj. Ivančan navodi da je Barac za svećenika bio zaređen »16. svibnja 1892. po posveć. biskupu Janku Pavlešiću, kapitularnom vikaru«. Usp. KAZ, Ljudevit Ivančan, Podaci o zagrebačkim kanonicima, III., Fran Barac, 1062 c.

⁶⁰ »† Dr. Fran Barac«, *Nedjelja*, XII/1940., br. 39, 29. IX. 1940., 1. Udžbenici koje je Barac napisao doživjeli su jedno, odnosno dva izdanja, a pobudili su interes stručne javnosti. O njihovoj vrijednosti se ubrzo nakon objavljivanja vodila rasprava ponajviše na stranicama *Kršćanske škole, Katoličkog lista i Bogoslovske smotre*.

⁶¹ Isto.

⁶² Isto.

⁶³ Isto. Kada je uslijed jakog potresa, koji je 27. ožujka 1938. pogodio Podravinu, znatne štete pretrpjela kapela Sv. Križa u Šemovcima, Barac je kao rođeni Šemovčan, darom od 5000 dinara pomogao popravak crkve. Trošak popravka je, prema navodima G. Kuzmića, iznosio 10.000 dinara. Usp. Gustav KUZMIĆ, *Spomenica župe Virje: Virje u dvadesetom stoljeću*, Virje 1999., 26. S druge strane, P. Cvekan tvrdi da je trošak popravka crkve iznosio 20.000 dinara. Usp. Paškal CVEKAN, *Virje: povijesno-kulturni prikaz postanka i razvoja mjesta i župe Svetoga Martina prigodom 350. godišnjice prvog spominjanja Prođavića kao Virja. : 1626. - 1976.*, Virje 1976., 104.

⁶⁴ »† Dr. Fran Barac«, *Nedjelja*, XII/1940., br. 39, 29. IX. 1940., 1.

⁶⁵ Isto.

⁶⁶ I. Š. [Ivan ŠKREBLIN], »Veliki prijatelj omladine«, *Nedjelja*, XII/1940., br. 51-52, 25. XII. 1940., 4. O Barčevu radu u Požegi usp. *Požeška kolegija: spomenica o stogodišnjici 1835-1935*, Slav. Požega 1935., 127-129., 146-151.

služio svojim »velikim sposobnostima uma i srca, neumornim radom, neprisiljenom ljubaznošću, ali i odmjerenom ozbiljnošću«. ⁶⁷ U radu s mladima mnogo je od njih tražio, ali je uvijek nastojao »da sam najviše podade za njihov uzgoj«. ⁶⁸ O njegovu pedagoškom radu govore »najpohvalnije njegovi nekadanji učenici«, od kojih su neki kasnije postali cijenjeni sveučilišni profesori. ⁶⁹ Barac je napisao i niz vrijednih znanstvenih rasprava te nekoliko vjeronaučnih knjiga pa u tom kontekstu Škreblin naglašava: »I da msgr. dr. Barac nije ništa više učinio u svom životu, nego samo to, njegov tako odličan rad za hrvatsku srednjoškolsku omladinu morao bi mu pribaviti ime velikoga dobročinitelja omladine.« ⁷⁰ Upravo su mu veliki »napori i uspjesi odličnog odgojitelja i vjeroučitelja na znanstvenom radu« omogućili kasniju sveučilišnu karijeru. ⁷¹ Tijekom Prvoga svjetskog rata ne zaboravlja mlade, nego za njih piše članke i organizira akcije za pomoć onima u potrebi. ⁷² »Želi spojiti sve činioce odgoja, da jednoliko i jedinstveno usmjere svoju djelatnost oko spasavanja omladine od ćudorednog razvrata i propasti. Potiče svećenike, župnike, katehete, kapelane, da se približe omladini. Govori im o načinu kako će najbolje pomoći omladini.« ⁷³ Kao ravnatelj Dječaćkog sjemeništa pomagao je siromašne đake jer je za one najsiromašnije i najvrednije jedan dio plaćao nadbiskup dr. Bauer, a dio od 250 dinara plaćali su sami đaci za stan, opskrbu i školarinu. »I križarska je organizacija češće u teškom pomanjkanju novčanih sredstava primila od njega razmjerno veoma velike pomoći. Nije se kratio dati. Obično bi znao tek pitati: koliko trebate ... Nije se žacao pomoći omladinu, u kojoj je gledao doskorašnje nove radnike, koji će svi jesni, požrtvovni, iskreni i postojani vršiti teške dužnosti svoga zvanja, a da kod toga ne izdaju ni Boga, ni hrvatski narod.« ⁷⁴ Svećenik poput dr. Barca, zaključuje Škreblin na kraju, bio je mladima, ali i odraslima »kao svjetionik na uzburkanoj pučini današnjice«. ⁷⁵

Gospina krunica u prosincu 1940. piše da je Barac bio »kućni prelat Njegove Svetosti i umirovljeni profesor apologetike i fundamentalne dogmatike«. ⁷⁶ Bolovao je nešto više od dvije godine, a umro je »okrepljen svetim otajstvima u svojoj 69. godini života«. Odgoj mladeži bila je »njegova ljubav već u mladim godinama« javnoga rada, ističe se na stranicama *Gospine krunice*. ⁷⁷ »Na tome je području radio i pisanjem i praktičnim djelovanjem. Međutim ipak ime dra Barca najviše će se spominjati i u buduće radi njegovog stručnog apologetskog naučnog rada.« ⁷⁸ Treba ovdje napomenuti da je činjenica da je upravo Barac među prvima istaknuo važnost apologetike za bogoslovlje te je napisao prvu apologetiku na hrvatskom jeziku. ⁷⁹ Svojom habilitacijom je hrvatsku teološku misao pokušao povezati s tadašnjim suvremenim europskim teološkim i filozofskim promišljanjima. No, on u kasnijem profesorskom radu nije napisao sveučilišni udžbenik iz područja svoje habilitacijske radnje.

⁶⁷ I. Š. [I. ŠKREBLIN], »Veliki prijatelj omladine«, *Nedjelja*, XII/1940., br. 51-52, 25. XII. 1940., 4.

⁶⁸ *Isto*.

⁶⁹ *Isto*.

⁷⁰ *Isto*.

⁷¹ *Isto*.

⁷² Na stranicama *Katoličkog lista* Barac je objavio niz članaka o potrebi zaštite mladeži i obitelji u ratnom vremenu. Usp. npr. F.[Fran] B.[BARAC], »Za organizaciju karitativnog rada«, KL, 66/1915., br. 50, 563-565.; *Isti*, »Čuvajmo mladež«, KL, 67/1916., br. 15, 167-169.; *Isti*, »Rat i mladež«, KL, 67/1916., br. 19, 211-213.; *Isti*, »Djeca za odrasle, odrasli za djecu«, KL, 67/1916., br. 30, 323-324.; *Isti*, »Konferencije za zaštitu mladeži«, KL, 67/1916., br. 31, 335-338. Također, usp. Fran BARAC, *Rat i vjera*, Zagreb 1916.

⁷³ I. Š. [I. ŠKREBLIN], »Veliki prijatelj omladine«, *Nedjelja*, XII/1940., br. 51-52, 25. XII. 1940., 4.

⁷⁴ *Isto*.

⁷⁵ *Isto*.

⁷⁶ »† Mons dr. Fran Barac«, *Gospina krunica* (Zagreb), XXV/1940., br. 12, 373.

⁷⁷ *Isto*.

⁷⁸ *Isto*.

⁷⁹ Usp. Fran BARAC, *O modernoj katoličkoj apologetici*, Požega 1907.

ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Gotovo svi članci napisani u povodu smrti mons. dr. Frana Barca donose osnovne podatke iz njegova života. Većina nekrologa napisana je u rujnu 1940. godine, a u pristupu se razlikuju prema tome je li težište stavljeno na crkveno, pedagoško i znanstveno, humanitarno ili pak političko djelovanje dr. Barca. Iz nekrologa, u kojima su ukratko navedeni najvažniji elementi Barčeva plodnog djelovanja, vidljivo je da je on u očima javnosti uživao ugled i poštovanje. Mnogi suvremenici i suradnici su visoko cijenili njegov doprinos na crkvenom, pedagoškom, znanstvenom i političkom području. Prožimanje tih sfera je kod Barca višeslojno, a to jasno govori o njegovoj golemoj životnoj energiji i raznovrsnim sposobnostima. Uistinu je Barac pokazao zavidan stupanj upornosti, borbenosti i osobne hrabrosti da, unatoč nizu prepreka (zdravstvenih, političkih i drugih), ostane dosljedan u nastojanjima da ideje i uvjerenja za koje se zalagao provede u djelo. Naravno, pojedine patetične ocjene ili pak (ne)kritički izrečeni sud, na koji se mjestimično može naići, ne treba doslovno shvatiti. Nekrolozi imaju određenu subjektivnu crtu te predstavljaju osobna sjećanja na učitelja, prijatelja i suradnika. Cilj tih prikaza nije bio, kako su njihovi autori napomenuli, davanje krajnjih i konačnih ocjena djelovanja dr. Barca.

SUMMARY

Fran Barac (1872-1940) was priest, theologian and politician. Barac was professor at the Faculty of Theology (from 1910 to 1938), dean of the Faculty of Theology (1913/1914 and 1922/1923) and head of the University of Zagreb (1915/1916). He was involved in the cultural and educational work. In the ecclesiastical life of Croatia Barac was an important factor, because he was involved in the work of Croatian Divinity Academy (*Hrvatska Bogoslovska Akademija*), and the archdiocesan seminary, and played an important role in the development of Catholic press in Croatia. Barac was a Pope's chamberlain, canon and monsignor. His political activity is very important. During the war from 1914 to 1918, he was a partisan of the party *Starčevićeva Stranka prava* (Starčević Party of Right). Fran Barac also maintained relations with political organizations *Jugoslavenski Odbor* (Yugoslav Committee) and *Srpski presburo* (Serbian Press-Bureau). Also, he was a member of the *Hrvatska Zajednica* (Croatian Union) and member of the parliament of the *Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca* (Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes). From 1925 to 1929, Barac was a member of the party *Hrvatska federalistička seljačka stranka* (Croatian Federal Peasant Party). He fought for the equality of Croatian national interests and the democratization of political life. A large number of newspapers and journals published necrologies on the occasion of Barac's death. His life and work has been described relatively in detail. Several necrologies were of great importance, because they tell us about unknown facts of Barac's work.